

Kazimierz Korzan

Postępowanie w sprawach rejestrowych

Literatura

- Bednarczuk E., *Omówienie przepisów ogólnych ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą z dnia 30 listopada 2000 r.*, Radca Prawny 2001, nr 2, s. 31.
- Bielski P., *Podstawy organizacji i funkcjonowania rejestru przedsiębiorców – zagadnienia wybrane*, Rejent 2000, nr 2, s. 26.
- Bugajna-Sporczyk D., Kuś-Kwaśniewicz K., *Krajowy Rejestr Sądowy – uwagi praktyczne*, MoP 2001, nr 4, s. 222.
- Jędrzejewska K., *Kto i kiedy musi się zarejestrować*, Rzeczpospolita z dnia 16 maja 2002 r. (omówiono tam podstawowe zagadnienia w tym wyjaśniono jak wypełnia się „wniosek o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz zamieszczono oficjalne wzory wniosku).
- Wiśniewski A.W., *Przepisy o Krajowym Rejestrze Sądowym a reforma prawa handlowego*, PPH 1999, nr 4, s. 1.
- Wrzolek-Romańczuk M., *Krajowy Rejestr Sądowy – u progu XXI wieku*, Palestra 1997, nr 9-10, s. 12.

I

Dotychczas postępowanie rejestrowe było uregulowane w różnych aktach normatywnych.

Zgodnie z realizowanym założeniem, że wszystkie przepisy dotyczące problematyki procesowej winny być objęte przez jeden akt prawny, jakim

jest kodeks postępowania cywilnego, wprowadzono do tego kodeksu cały dział VI pod nazwą „Postępowanie rejestrowe” (art. 694¹-art. 694⁸).

Do owego wprowadzenia doszło z nakazu art. 63 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.). Mocą tej ustawy utworzono Krajowy Rejestr Sądowy, składający się z:

- 1) rejestru przedsiębiorców,
- 2) rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- 3) rejestru dłużników niewypłacalnych.

Powołana ustawa w art. 36 dokładnie określa przedsiębiorców, do których się tę ustawę stosuje.

Kwestie rejestru stowarzyszeń i innych organizacji społecznych zostały uregulowane w art. 49-54, a kwestię rejestru dłużników niewypłacalnych unormowano w art. 55-60 omawianej ustawy.

Krajowy Rejestr Sądowy prowadzą w systemie informacyjnym sądy rejestrowe (sądy gospodarcze), obejmujące swoją właściwością cały obszar okręgu wojewódzkiego lub jego część.

Na podstawie art. 20 pkt 6 u.s.p. Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia, kierując się liczbą spraw wpływających do sądów rejestrowych oraz względami ekonomicznymi postępowania rejestrowego, może powierzyć prowadzenie Krajowego Rejestru Sądowego jednemu z sądów rejonowych (sądów gospodarczych) dla obszaru właściwości dwu lub więcej tych sądów lub części obszarów ich właściwości.

Wykorzystując te uprawnienie, Minister ów rozporządzeniem z dnia 27 września 2001 r. w sprawie utworzenia sądów gospodarczych (Dz.U. Nr 116, poz. 1247) utworzył wydziały gospodarcze do prowadzenia Krajowego Rejestru Sądowego (sądy rejestrowe) w następujących miejscowościach: Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Fabrycznej, Sąd Rejonowy w Bydgoszczy, Sąd Rejonowy w Toruniu, Sąd Rejonowy w Lublinie, Sąd Rejonowy w Zielonej Górze, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieście, Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia, Sąd Rejonowy w Opolu, Sąd Rejonowy w Rzeszowie, Sąd Rejonowy w Białymstoku, Sąd Rejonowy w Gdańsku, Sąd Rejonowy w Bielsku Białej, Sąd Rejonowy w Gliwicach, Sąd Rejonowy w Katowicach, Sąd Rejonowy w Kielcach, Sąd Rejonowy

w Olsztynie, Sąd Rejonowy w Poznaniu, Sąd Rejonowy w Koszalinie oraz Sąd Rejonowy w Szczecinie.

Przepisy o postępowaniu rejestrowym (art. 694¹ i nast. k.p.c.) stosuje się nie tylko do spraw o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym, ale i odpowiednio do innych postępowań rejestrowych prowadzonych przez sądy, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Spośród innych postępowań rejestrowych, należy wymienić rejestry:

1) handlowy (rozporządzenie Prezydenta RP z 1934 r., Dz.U. Nr 57, poz. 502 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lipca 1934 r., Dz.U. Nr 59, poz. 511 ze zm. w zw. z art. VIII ust. 2 i art. X przepisów wpraw. k.p.c.);

2) przedsiębiorstw państwowych (ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych, tekst jedn.: Dz.U. z 1991, Nr 18, poz. 80 oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 XII 1992 r. w sprawie prowadzenia rejestru przedsiębiorstw państwowych, Dz.U. Nr 96, poz. 473),

3) izb gospodarczych (art. 8-10 ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych, Dz.U. Nr 35, poz. 195 ze zm. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 lipca 1989 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru izb gospodarczych, Dz.U. Nr 49, poz. 283);

4) związków zawodowych (art. 14-18 ustawy z dnia 23 maja 1991 r., Dz.U. Nr 55, poz. 234; zm.: Dz.U. z 2002 r. Nr 13, poz. 1146, Nr 153, poz. 1277, Nr 240, poz. 2052 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 sierpnia 1991 r. w sprawie postępowania dotyczącego rejestracji związków zawodowych, Dz.U. Nr 77, poz. 340);

5) publicznych zakładów opieki zdrowotnej (art. 52 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, Dz.U. Nr 91, poz. 408 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lutego 1992 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestrów publicznych zakładów opieki zdrowotnej, Dz.U. Nr 16, poz. 66);

6) zastawów (ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, Dz.U. Nr 149, poz. 703 ze zm. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 października 1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobów prowadzenia rejestrów zastawów, Dz.U. Nr 134, poz. 892);

7) Kas chorych (art. 67 ustawy z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, Dz.U. Nr 28, poz. 153 ze zm. oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 grudnia 1998 r. w sprawie wymagań, jakie powinien spełniać wniosek o wpis do rejestru Kas Chorych i Krajowego Związku Kas Chorych oraz wzoru i sposobu prowadzenia rejestru, Dz.U. Nr 152, poz. 988);

8) ewidencji partii politycznych (art. 11 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, Dz.U. Nr 98, poz. 604 oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 października 1987 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia ewidencji partii politycznych oraz szczegółowych zasad prowadzenia tej ewidencji).

Jakkolwiek postępowanie rejestrowe uregulowane w dziale VI zostało zlokalizowane w księdze drugiej k.p.c. pod nazwą „Postępowanie nieprocesowe”, to art. 508 k.p.c. określający właściwość sądu nie ma zastosowania. W sprawach rejestrowych deroguje go jako przepis szczególnie art. 624² k.p.c.

W świetle tego ostatniego przepisu, właściwość sądu rejestrowego oparta została na przesłance miejsca zamieszkania lub siedzibie podmiotu, którego wpis dotyczy. Wspomniana właściwość ma charakter wyłączny, wskutek tego nie może być zmieniona w drodze umowy lub przez sąd z urzędu, co znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. orzeczenie tegoż sądu z dnia 25 lutego 1997 r., OSNC 1997, nr 6-7, poz. 88).

Legitymację do złożenia wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego ma podmiot podlegający wpisowi do tego rejestru, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

Podmiot podlegający wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego jest zawsze uczestnikiem postępowania, a więc i wtedy, gdy nie jest wnioskodawcą.

Wypowiedź ta nie odnosi się do innych osób zainteresowanych w rozumieniu art. 510 § 2 k.p.c., gdyż ten przepis nie ma zastosowania w postępowaniu rejestrowym (art. 694³ § 2 k.p.c.).

Gdyby jednak osoba nieznana z miejsca pobytu wskazana została przez wnioskodawcę jako uczestnik postępowania, sąd zobowiązany byłby ustanowić dla niej kuratora z urzędu (bliżej o zasadach ustanowienia kuratora

dla osób nieznanymi z miejsca pobytu K. Korzan, *Kurator w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1966 r., s. 124-143).

Wnioski o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego podmioty legitymowane składają na urzędowych formularzach. Formularze określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. (Dz.U. Nr 118, poz. 1247; zm.: Dz.U. z 2002 r. Nr 2, poz. 842). Wspomniane formularze zapewniają tym podmiotom gminy w ramach zadań zleconych (art. 2 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Formularze te są również udostępnione w siedzibach sądów (art. 19 ust. 5 cytowanej ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Wniosek złożony nie na urzędowym formularzu lub nieprawidłowo wypełniony podlega zwrotowi, bez wzywania do uzupełnienia braków.

Jeśli zwrot nastąpił przy pierwszym wpisie do rejestru, może on być ponownie złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia zarządzenia o zwrocie. Wniosek wolny od braków wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu wniosku.

Artykuł 35 powołanej już ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym zobowiązuje osobę fizyczną, aby zamieściła we wniosku o wpis do rejestru, poza swoim nazwiskiem i imieniem, identyfikator nadany w systemie ewidencji ludności zwany numerem PESEL, a inne podmioty do podania numeru identyfikacyjnego w rejestrze podmiotów gospodarki narodowej, na podstawie przepisów o statystyce publicznej, zwany numerem REGON, a jeśli podmiot jest zarejestrowany w rejestrze – także jego numer w rejestrze.

Należy podkreślić, że art. 694⁴ k.p.c. wprowadza ograniczenia dowodowe obowiązujące w postępowaniu rejestrowym. Wymaga bowiem, aby dokumenty, na podstawie których dokonuje się wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, były oryginałami albo poświadczonymi urzędowo odpisami lub wyciągami dokumentów.

Urzędowego poświadczenia prawidłowości dokumentów dokonuje notariusz (art. 96 pkt 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369).

Ponadto prawo poświadczenia owych dokumentów przysługuje również konsulom Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 19 ust. 1 pkt

2 ustawy z dnia 13 lutego 1984 r. o funkcjach Konsulów, sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r., ratyfikowanej przez Polskę dnia 23 kwietnia 1982 r. (Dz.U. Nr 13, poz. 98; patrz również art. 5 lit. f Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych, sporządzonej w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r., ratyfikowanej przez Polskę dnia 23 kwietnia 1982 r., Dz.U. Nr 13, poz. 98). Uprawnien do dokonywania takich poświadczeń nie przyznaje jednak przewodniczącemu zarządu gminy rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 kwietnia 1991 r. w sprawie sporządzania niektórych poświadczeń przez organy samorządu terytorialnego i banki (Dz.U. Nr 33, poz. 148).

Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego następuje na podstawie postanowienia. Treść wpisu sąd rejestrowy ustala w sposób zwięzły, umożliwiający wprowadzenie tego wpisu do programu komputerowego (§ 198 regulaminu sądowego).

Sąd rejestrowy nie uzasadnia postanowień co do istoty sprawy, całkowicie uwzględniających wniosek i wpis do rejestru, natomiast podlegają uzasadnieniu postanowienia uwzględniające wniosek tylko częściowo oraz postanowienia co do istoty sprawy nadane z urzędu, jak np. w sytuacji z art. 45 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (patrz także art. 694⁶ k.p.c.).

Do rozpoznawania środków odwoławczych w sprawach rejestrowych w postępowaniu apelacyjnym stosuje się przepisy art. 367-391 k.p.c. z daleko idącą odrębnością, która polega na wyłączeniu stosowania art. 386 k.p.c. Wyłączenie to sprawia, że w razie uwzględnienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w postępowaniu rejestrowym, dotyczącego wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, sąd apelacyjny jako sąd drugiej instancji może działać kasacyjnie, tzn. wolno mu tylko uchylić zaskarżone orzeczenie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi rejestrowemu, który z nakazu ustawy zobowiązany jest uwzględnić wskazanie sądu drugiej instancji oraz aktualny stan rejestru w chwili orzekania. Wynika to *expressis verbis* z art. 694⁷ k.p.c.

Kasacja do Sądu Najwyższego, głównie od orzeczeń oddalających apelację, może być wniesiona jedynie od postanowień sądu rejestrowego zarówno w sprawie wpisu, jak i wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji.

Problem kosztów postępowania rejestracyjnego został unormowany w art. 694⁸ k.p.c., z daleko idącymi odrębnościami od regulacji kosztów w procesie (art. 98 i nast. k.p.c.), w postępowaniu nieprocesowym (art. 520 k.p.c.) oraz w postępowaniu egzekucyjnym (art. 770 k.p.c.).

W Krajowym Rejestrze Sądowym podstawowe znaczenie ma funkcja informacyjna, zwana przez art. 4 cytowanej ustawy z 20 sierpnia 1997 r. Centralną Informacją.

Zadaniem Centralnej Informacji jest:

1) utworzenie i eksploatacja połączeń rejestru w systemach informatycznych:

2) prowadzenie zbioru informacji rejestru,

3) udzielanie informacji z rejestru

4) przekazywanie z urzędu organom samorządu gminnego właściwym według miejsca zamieszkania (siedziby) przedsiębiorcy danych z rejestru o wpisaniu przedsiębiorcy i jego wykreślenie wraz z adresem i przedmiotem jego działalności, w terminie 7 dni od dnia wprowadzenia tych danych do rejestru.

Centralna Informacja wydaje odpłatnie odpisy, wyciągi i zaświadczenia z rejestru, które mają moc dokumentów wydawanych przez sąd. Należy podkreślić, że Centralna Informacja pełni funkcję instytucji.

Zasady i tryb udostępnienia przedsiębiorcom informacji gospodarczych dotyczących wiarygodności płatniczej innych przedsiębiorców i konsumentów, w szczególności danych o zwłoce w wykonywaniu zobowiązań pieniężnych, osobom trzecim, nieoznaczonym w chwili przeznaczenia tych danych do udostępnienia, określa ustawa z dnia 14 lutego 2003 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych (Dz.U. Nr 50, poz. 424).

W świetle art. 8 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, rejestr jest jawny. Każdy bowiem ma prawo otrzymać poświadczony odpisy, wyciągi i zaświadczenia o danych w nim zawartych, jak również przeglądać akta rejestrowe oraz zapoznawać się z wzorami podpisów osób upoważnionych do reprezentowania podmiotu wpisanego do rejestru (art. 10-11 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Jeżeli w rejestrze są zamieszczone dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa, sąd rejonowy, po wysłuchaniu zainteresowanych osób na posiedzeniu lub po wezwaniu do złożenia oświadczenia pisemnego, wykreśla z urzędu te dane (art. 12 cytowanej ustawy).

Także z urzędu sąd prostuje wpis zawierający oczywiste błędy lub niezgodności z treścią postanowienia sądu.

Podobnie z urzędu podlegają wykreśleniu zamieszczone w rejestrze dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa.

Z wyjątkiem wpisów do rejestru, dotyczących wpisanych w nim osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą, wszelkie inne wpisy podlegają obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Od dnia ogłoszenia w owym Monitorze nikt nie może zasłaniać się nieznajomością ogłoszonych wpisów.

Wpisy do rejestru korzystają z domniemania prawdziwości.

W razie gdy dane wpisane do rejestru są niezgodne z prawdą, nie można skutecznie bronić się wobec osoby trzeciej działającej w dobrej wierze zarzutem, że dane te nie są prawdziwe, jeżeli podmiot zobowiązany zaniedbał niezwłocznie wystąpić z wnioskiem o sprostowanie, uzupełnienie lub wykreślenie wpisu.

Należy podkreślić, że podmiot wpisany do rejestru ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną zgłoszeniem nieprawdziwych danych, jeżeli podlegały obowiązkowi wpisu na jego wniosek, a także za niezgłoszenie danych podlegających obowiązkowi wpisu do rejestru w ustawowym terminie, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą nie ponosi odpowiedzialności.

W razie gdy do rejestru jest wpisana osobowa spółka handlowa, odpowiedzialność za powyższą szkodę ponoszą solidarnie ze spółką osoby odpowiadające za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem (art. 18 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Zgodnie z treścią art. 20 tej ustawy, wpis do rejestru polega na wprowadzeniu do systemu informatycznego danych zawartych w postanowieniu sądu rejestrowego, niezwłocznie po jego wydaniu. Wpis jest dokonany z chwilą zamieszczenia danych w rejestrze.

Wypowiedź ta odnosi się również do wykreślenia wpisu ponieważ w świetle art. 20 ust. 4 cytowanej ustawy wykreślenie jest również wpisem.

Należy podkreślić, że w sprawach, w których postanowienia sądu rejestrowego są skuteczne i wykonalne z chwilą uprawomocnienia, wraz z wpisem do rejestru zamieszcza się wzmiankę o tym fakcie.

Po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie wpisu do rejestru, w Krajowym Rejestrze Sądowym dokonuje się wzmianki w sprawach, o których mowa w art. 12 ust. 3, art. 24 ust. 3 i w art. 41 oraz w sprawach dotyczących wpisu dłużnika do rejestru dłużników niewypłacalnych. W przytoczonych wypadkach datę uprawomocnienia się postanowienia w przedmiocie wpisu wpisuje się z urzędu (art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1977 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym).

Artykuł 21 tej ustawy nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej, sądy, banki, komorników i notariuszy obowiązek niezwłocznego informowania sądu rejestrowego o zdarzeniach, które podlegają obowiązkowi wpisu do rejestru z urzędu.

W razie stwierdzenia przez sąd rejestrowy, że dane wskazane we wniosku o wpis do rejestru w zakresie oznaczonym w art. 24 ustawy o KRS nie zostały złożone pomimo upływu terminu, sąd rejestrowy wzywa obowiązanych do ich złożenia, wyznaczając dodatkowy 7-dniowy termin pod rygorem wymierzania grzywny przewidzianej w przepisach kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych. Grzywna może być ponowiona. Przepisu art. 1052 zdanie drugie i art. 1053 k.p.c. nie stosuje się.

Jeśli środki w postaci nałożonej grzywny nie spowodują złożenia wniosku o wpis lub dokumentów, których złożenie jest obowiązkowe, a w rejestrze jest zamieszczony wpis niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy, sąd rejestrowy wykreśla ten wpis z urzędu.

II

W szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeśli dokumenty stanowiące podstawę wpisu znajdują się w aktach rejestrowych i odpowiadają rzeczywistemu stanowi rzeczy, sąd rejestrowy może dokonać z urzędu wpisu. Jest też uprawniony do ustanowienia kuratora, jeżeli pomimo zastosowanych grzywien osobowa spółka handlowa wpisana do rejestru nie wykonuje obowiązków określonych w art. 24 ust. 1 ustawy o KRS. Sąd rejestrowy z urzędu może z ważnych powodów orzec o rozwiązaniu spółki oraz ustanowić dla niej kuratora na okres nie przekraczający roku, z prawem przedłużenia na 6 miesięcy, jeżeli czynności kuratora nie mogą zostać zakończone przed upływem okresu, na który został ustanowiony. Postanowienie sądu rejestrowego o ustanowieniu kuratora jest skuteczne

z chwilą jego wydania. Prezesi sądów okręgowych prowadzą w swoich okręgach listy kandydatów na kuratorów.

Minister Sprawiedliwości określa w drodze rozporządzenia kwalifikacje wymagane od kandydatów na kuratorów oraz sposób prowadzenia listy tych kandydatów i dane ujawnione w liście kandydatów, mając na uwadze gwarancje należytego wykonywania obowiązków przez te osoby.

Należy podkreślić, że na postanowienie sądu rejestrowego w przedmiocie stosowania grzywny, o której mowa w art. 24, oraz ustanowienia kuratora, jego odwołania i odmowy odwołania przysługuje zażalenie.

Kurator może podjąć czynności zmierzające do likwidacji osoby prawnej, jeżeli nie dojdzie do wyboru lub powołania jej władz w terminie trzech miesięcy od dnia ustanowienia kuratora albo wybrane bądź powołane władze nie wykonują obowiązków przewidzianych w art. 24 ust. 1 ustawy o KRS.

Kurator jest również uprawniony do złożenia do właściwego sądu wniosku o ogłoszenie upadłości osoby prawnej, dla której został ustanowiony, jeżeli stwierdzi, że istnieją ku temu przesłanki.

Kuratorowi przysługuje prawo do wynagrodzenia za swoją działalność oraz do zwrotu uzasadnionych wydatków, które poniósł w związku ze swoją działalnością.

Wyplata tych należności obciąża solidarnie osobę prawną, dla której został ustanowiony, oraz członków jej organu pełniącego funkcję zarządu. Postanowienie o przyznaniu kuratorowi wynagrodzenia, wydane przez sąd rejestrowy, jest podstawą do prowadzenia egzekucji.

Dolną i górną granicę wynagrodzenia za działalność kuratorów określa Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia (art. 33 ustawy o KRS).

Podmioty wpisane do rejestru są zobowiązane umieszczać w oświadczeniach pisemnych, skierowanych w zakresie ich działalności do oznaczonych osób, dane określone w art. 34 ustawy o KRS pod sankcją grzywny, która nie może przekroczyć 5 000 złotych.

W świetle art. 41 ustawy o KRS, w dziale 4 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się m.in. dane:

1) zaległości podatkowe i celne objęte egzekucją, jeżeli dochodzona należność nie została uiszczona w terminie 60 dni od daty wszczęcia egzekucji; datę wszczęcia egzekucji tych należności oraz wysokość pozostałych do wyegzekwowania kwot, datę i sposób zakończenia egzekucji;

2) należności, do których poboru jest obowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, objęte egzekucją, jeżeli dochodzona należność nie została uiszczona w terminie 60 dni od daty wszczęcia egzekucji, datę wszczęcia egzekucji tych należności, wysokość pozostałych do wyegzekwowania kwot, datę i sposób zakończenia egzekucji oraz inne dane wymienione w powołanym wyżej art. 41.

Dane, o których mowa w tym ostatnim przepisie, mogą być wykreślone, w przypadku gdy po dokonaniu wpisu zapadło orzeczenie lub decyzja administracyjna, z których wynika, że wpisane do tego rejestru należności nie istnieją lub wygasło zobowiązanie, z którego one wynikają albo gdy tytuł wykonawczy, który stanowił podstawę wpisu, został prawomocnym orzeczeniem sądu pozbawiony wykonalności. Wygaśnięcie zobowiązania powinno być stwierdzone orzeczeniem lub zaświadczeniem właściwego organu lub oświadczeniem dłużnika i wierzyciela.

Wpisy dokonane w dziele 4 rejestru przedsiębiorców sąd wykreśla z urzędu po upływie 7 lat od dnia dokonania wpisu (art. 46 ustawy o KRS).

Także z urzędu i w tym samym terminie podlegają wykreśleniu wpisy dokonane w rejestrze dłużników niewypłacalnych (art. 60 ustawy o KRS).

III

Należy dokonać jeszcze jednego spostrzeżenia, które wypływa z art. 86 omawianej ustawy. Artykuł ten stanowi, że ilekroć w przepisie ustaw innych niż wymienione w niniejszym rozdziale jest mowa o rejestrach: handlowym, przedsiębiorstw państwowych, stowarzyszeń, fundacji oraz ewidencji działalności gospodarczych, rozumie się przez to Krajowy Rejestr Sądowy.

Do kosztów postępowania rejestrowego stosuje się ustawę z dnia 13.06.1967 r. o kosztach sądowych w sprawach sądowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 marca 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości wpisu w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2002 r. Nr 44, poz. 416), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 41, poz. 187, z 1994 r. Nr 119, poz. 576), rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 29 grudnia 1993 r. w sprawie określenia wysokości opłaty stałej i opłaty kancelaryjnej w postępowaniu w sprawach rejestrowych oraz sposobu

uiszczania należności z tytułu kosztów tego postępowania (Dz.U. z 1994 r. Nr 95, poz. 320).

Warto zwrócić uwagę, że postępowanie rejestrowe dla spółek jawnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością prowadzi się według przepisów dotychczasowych. Mam na uwadze rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21.07.1934 r. o rejestrze handlowym (Dz.U. z 1950 r. Nr 54, poz. 493). O ile przepisy te nie stanowią inaczej, do postępowania rejestrowego stosuje się przepisy postępowania nieprocesowego (art. X § 1 PWKPC). Sądem prowadzącym rejestr jest rejonowy sąd gospodarczy.

Rejestr handlowy ewidencjonujący podmioty prowadzące działalność gospodarczą jest czynnikiem porządkującym obrót prawny. Rejestr ów był znany od wieków, jednakże w nowoczesnej postaci ukształtował się w XIX w. Jego konstrukcja została określona w kodeksie handlowym oraz w cytowanym rozporządzeniu o rejestrze handlowym. Korzysta on z wiarygodności zapisów w nim dokonanych, wskutek czego, ze względu na swoją jawność, dostarcza niezbędnych informacji w obrocie prawnym.

Wiarygodność wpisów dokonanych w rejestrze oraz publiczny ich charakter zobowiązuje do dokonywania rzetelnych i obiektywnych wpisów. Chodzi tu o wpisy przez prawo przewidziane i odzwierciedlające okoliczności już istniejące, a nie przyszłe, których powstanie przewiduje się w przyszłości (art. 13 k.h.).

Skoro wiarygodność wpisów do rejestru wypływa z zasady domniemania prawdziwości ich dokonywania, to zgodnie z dalszą zasadą, znaną pod nazwą **zasady zupełności**, wszelkie przewidziane przez prawo wpisy winny być rzetelne, a przede wszystkim pełne.

Wszelka opieszałość wpisów, przy jednoczesnym wadliwym udokumentowaniu, wyłącza odpowiedzialność osób trzecich, które przy podejmowaniu czynności działali z pełnym zaufaniem do wpisów w rejestrze (art. 24 k.h.).

Jak widać, wiarę publiczną wpisu powołany przepis ogranicza na niekorzyść spółki. Spółka bowiem nie może zasłaniać się wobec działających w dobrej wierze osób trzecich zarzutem, że dane pisane zgodnie z jej zgłoszeniem nie są prawdziwe. Jeżeli zaś dane wpisano do rejestru niezgodnie ze zgłoszeniem spółki lub bez jej zgłoszenia, spółka nie może

wysuwać zarzutu przeciw działającym w dobrej wierze osobom trzecim, że dane te nie są prawdziwe, gdy zaniedbała wystąpić niezwłocznie z wnioskiem o sprostowanie lub wykreślenie wpisu.

W związku z tego rodzaju zaniedbaniami, z opóźnionym zgłaszaniem zmian, brakami kadrowymi w sądowych wydziałach rejestrowych prowadzących wprost do „zastoju” w tych wydziałach, w piśmiennictwie mówi się o wątpliwej wiarygodności, a nawet o dramacie rejestrowym, z silnym podkreśleniem, że rejestr handlowy to nie tylko problem dla petenta, ale i przede wszystkim dla zgłaszającego wniosek o wpis czy wykreślenie z rejestru.

Niektórzy autorzy wobec bezradności sądów w przyspieszaniu wpisów zastanawiają się nad tym, czy w ogóle sąd powinien prowadzić księgi wieczyste. Nie widzę nic nadzwyczajnego w prowadzeniu ksiąg rejestrowych poza sądownictwem powszechnym. Innymi słowy, w celu rzekomego odciążenia sądów sugerują przekazanie tych ksiąg organom administracyjnym. Dla atrakcyjności założenia powołują się na inne kraje (Holandię, Anglię), gdzie urzędnicy administracyjni prowadzą rejestry.

Koncepcje tego rodzaju założenia *a priori* należy odrzucić. Nie urzeka ona urokiem nowości. Była bowiem znana u nas od dawna. Od ponad 30 lat Ministerstwo Finansów prowadziło rejestry dla wszystkich przedsiębiorstw państwowych rozliczających się centralnie z budżetem państwa. Wydziały Finansowe urzędów wojewódzkich prowadziły rejestry dla przedsiębiorstw rozliczanych przez budżety terenowe, natomiast Polska Izba Handlu Zagranicznego prowadziła rejestr dla przedsiębiorstw handlu zagranicznego.

Ponieważ rejestry te nie spełniały przewidywanej funkcji, w 1981 r. kompetencje do dokonywania czynności rejestrowych w przedstawionym zakresie przekazano sądom powszechnym.

W tych warunkach przekazanie spraw rejestrowych ponownie do właściwości organów administracyjnych byłoby wyrazem bezkrytycznego powrotu do tego, co nie zdało egzaminu w praktycznej działalności. Ponadto takie przekazywanie kolidowałoby z ogólną tendencją do przejmowania od organów administracyjnych wszystkich spraw cywilnych przez sądy powszechne.

Zamiast wracać do nieudanych rozwiązań w przeszłości, należy zabezpieczyć w sądach obsadę kadrową w sposób zapewniający prowa-

dzenie rejestrów zgodnie z celem, dla którego instytucja ta została w naszym systemie prawnym (tak z resztą, jak i w innych) wprowadzona.

Pomijając dalsze rozważania na ten temat, należy stwierdzić, że dokonywanie wpisów jest oparte na zasadzie zgłoszenia przez osoby do tego obowiązane. W myśl bowiem art. 14 k.h., wpisów do rejestru handlowego dokonuje się na podstawie zgłoszeń, chyba że prawo przewiduje wpis z urzędu.

Zgłoszenie do rejestru winno zawierać dokładny adres osoby zgłaszającej wniosek (§ 48 rozporządzenia o rejestrze handlowym)¹. Winny też być dokonywane osobiście w sądzie bądź też podawane na piśmie. W wypadku nieosobistego zgłoszenia, podpisy zgłaszających winny być uwierzytelnione notarialnie, jeżeli wzory tych podpisów nie znajdują się w sądzie rejestrowym.

IV

Tryb zakładania i rejestracji spółdzielni regulują art. 6-14 i inne przepisy ustawy z dnia 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288; zm.: z 2002 r. Nr 240, poz. 2058), zwanej dalej prawem spółdzielczym lub ustawą oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.03.1995 r. w sprawie sposobu prowadzenia sądowego rejestru spółdzielni (Dz.U. Nr 23, poz. 129).

Jest rzeczą charakterystyczną, że prawo spółdzielcze przewiduje prowadzenie dwóch rejestrów spółdzielni.

W art. 8a tego prawa prowadzenie rejestru spółdzielni zostało powierzone Radzie Spółdzielczej, z prawem określenia zasad prowadzenia rejestru. Rejestr ów ma charakter ewidencyjny. Dla aktualizacji ewidencji wskazane jest przekazywanie Krajowe Radzie Spółdzielczej danych z sądowych rejestrów spółdzielczych.

Krajowa Rada Spółdzielcza działa na podstawie statutu, który obowiązuje od chwili stwierdzenia jego zgodności z prawem przez Sąd Okręgowy w Warszawie w postępowaniu nieprocesowym. W razie stwier-

---

¹ Niezależnie od wymogów określonych w kodeksie handlowym, z mocy art. 11 ustawy z dnia 14.09.1991 o spółkach z udziałem zagranicznym (Dz.U. Nr 60, poz. 253) zarząd spółki jest obowiązany przy zgłaszaniu do rejestru handlowego złożyć oświadczenie, że wkład podmiotu zagranicznego do kapitału spółki jest zgodny z przepisami art. 10 powołanej ustawy.

dzenia niezgodności, sąd wyznaczy termin do usunięcia lub zmiany postanowień niezgodnych z prawem (art. 259a prawa spółdzielczego). Po bezskutecznym upływie terminu, statut zostanie zwrócony w trybie art. 130 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Naczelna Rada Spółdzielcza jest naczelnym organem samorządowym. Do jej zadań należy reprezentowanie polskiego ruchu spółdzielczego w kraju i za granicą, inicjowanie i rozwijanie współpracy między spółdzielniami i dokonywanie czynności, o których mowa w art. 259 prawa spółdzielczego. Krajowa Rada Spółdzielcza posiada osobowość prawną z mocy samego prawa (art. 259a § 1). Od rejestru prowadzonego przez nią należy odróżnić rejestr sądowy. Prowadzi go sąd rejestrowy, którym jest sąd rejonowy.

Przebieg postępowania rejestrowego reguluje powołane wyżej rozporządzenie. Dawniej potrzebne było do założenia spółdzielni oświadczenie o celowości jej prowadzenia, które wydawał właściwy centralny związek spółdzielni. Wobec rezygnacji przez ustawodawcę z żądania takiego oświadczenia oraz zamieszczenia w statucie klauzuli terenu działalności, obecnie wpisuje się do rejestru przedmiot działalności spółdzielni, czas jej trwania, wysokość i liczbę udziałów, które członek powinien wnieść itp.

Zgłoszeniu do rejestru i wpisaniu podlegają także dane dotyczące połączenia się spółdzielni, podziału spółdzielni, likwidacji, upadłości, imiona i nazwiska likwidatorów, imię i nazwisko syndyka upadłości. Do zgłoszenia zmian i uzupełnień koniecznych danych obowiązany jest zarząd albo likwidator w ciągu dwóch tygodni od dnia powstania tych zmian lub uzupełnień.

Niedopełnienie w tym zakresie obowiązków pociąga za sobą sankcję w postaci wymierzenia przez sąd rejonowy grzywny (art. 10 prawa spółdzielczego). Na postanowienie sądu o nałożeniu kary porządkowej służy zażalenie (art. 10 ust. 6 prawa spółdzielczego).

V

Wiara publiczna wpisu do rejestru, który – jak wiadomo – ma charakter konstytutywny, wyłącza możliwość zasłaniania się przez osoby trzecie niezajomością danych wpisanych do rejestru, chyba że dowiodą, iż wiedzieć o nich nie mogły (art. 12 ust. 1 ustawy). Wypowiedź ta dotyczy wyłącznie wpisów rzeczywistych. Artykuł 12 § 2 ustawy stwier-

dza, że dane, o których mowa w art. 10 § 1 i 2, a które nie zostały wpisane do rejestru, nie wywołują skutków prawnych wobec osób trzecich, chyba że im udowodniono, iż o nich wiedziały. Został tu – co łatwo zauważyć – przerzucony ciężar dowodu w zestawieniu z sytuacją przewidzianą w § 1 tego artykułu.

Wniosek o wpis do rejestru powinien zawierać dokładne dane potrzebne do wypełnienia poszczególnych rubryk rejestru. Do wniosku powinny być dołączone dokumenty stanowiące podstawę wpisu. Jeżeli brak lub wady wniosku nie zostaną usunięte w terminie, sąd rejestrowy odmówi wpisu do rejestru (§ 6 i 9 rozporządzenia).

Podstawę wpisu, stanowią – tak jak dotychczas – wyłącznie dokumenty (§ 6 i 9 rozporządzenia). W postanowieniu zarządzającym wpis sąd zamieszcza dosłowną treść wpisu oraz podaje rubrykę księgi rejestrowej, w której wpis ma być dokonany. Sąd może w treści wpisu powołać się na dokument złożony do akt rejestrowych. Powołane dokumenty uważa się wówczas za objęte treścią wpisu (§ 7 rozporządzenia).

Postanowienie zarządzające wpis sąd skuteczne z chwilą jego wydania – § 13 rozporządzenia. Powołany przepis stanowi wyjątek od przewidzianej w art. 521 § 1 k.p.c. zasady, w myśl której postanowienie sądu orzekającego co do istoty sprawą staje się skuteczną dopiero po uprawomocnieniu się.

Postanowienie zarządzające wpis sąd uzasadnia tylko na wniosek (§ 14 rozporządzenia).

Należy dodać, że przepisy dotyczące wpisu stosuje się odpowiednio do wykreślenia wpisu (§ 14 i § 15 rozporządzenia). Wpis do rejestru ma charakter konstytutywny, ponieważ spółdzielnia nabywa osobowość prawną z chwilą wpisania do rejestru sądowego (art. 11 prawa spółdzielczego), tj. podobnie jak do rejestru Związku Rewizyjnego (art. 240 § 4 tego prawa). W postępowaniu rejestrowym stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania rejestrowego o postępowaniu nieprocesowym (§ 7 rozporządzenia).

Postanowienia dotyczące wpisania do rejestru lub wykreślenia z niego jako rozstrzygające sprawę co do istoty, podlegają zaskarżeniu w drodze apelacji (art. 518 k.p.c.).

Paragraf 17 rozporządzenia, odmiennie niż art. 130 § 1 k.p.c., wyłącza możliwość reformatoryjnego działania sądu w drugiej instancji. Sąd ten

może albo oddalić apelację od postanowienia zarządzającego wpis, albo uchylić postanowienie. Charakterystyczną rzeczą, jest że uchylenie może nastąpić wbrew zasadzie *reformationis in peius*, wyrażonej w art. 382 k.p.c., na niekorzyść skarżącego.

Sąd rejonowy jest związany z mocy art. 389 k.p.c. wytycznymi sądu drugiej instancji tylko w razie okoliczności faktycznych w stopniu dezaktualizującym te wytyczne. Taka dezaktualizacja zachodzi między innymi w razie wpłynięcia zgłoszenia, które powodowałoby wykreślenie wpisu w razie jego dokonania.

Apelacja też przysługuje od postanowienia odmawiającego wpisu z powodu nieusunięcia braków we wniosku lub w statucie.

Wpisów, jak i innych czynności rejestrowych dokonuje sekretarz sądowy na podstawie orzeczeń sądowych (§ 4 rozporządzenia).

VI

Rejestrację związków zawodowych reguluje kilka przepisów ustawy z dnia 23.05.1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. Nr 55, poz. 234, z 2002 r. Nr 135, poz. 1146, Nr 153, poz. 1271, Nr 240, poz. 2052). W świetle brzmienia tej ustawy wszystkie związki podlegają rejestracji.

1. Rejestracja działa twórczo. Powoduje bowiem, że związek zawodowy nabywa osobowość prawną oraz prawo do działania z dniem zarejestrowania. Pracownicy zakładu pracy zamierzający założyć związek zawodowy w tym zakładzie, po podjęciu uchwały o założeniu związku, wybierają ze swego grona komitet założycielski i uchwalają statut. **Statut związku zawodowego** określa nazwę przez wskazanie gałęzi pracy, rodzaju zatrudnienia lub zawodu zrzeszonych pracowników, a ponadto siedzibę, terytorialny lub podmiotowy zakres działania, cele związku, zasady nabywania i utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków, strukturę organizacyjną i władze związkowe, tryb dokonywania ich wyboru i odwoływania, źródła finansowania działalności związku, zasady uchwalenia i zmiany statutu oraz sposób rozwiązywania związku (art. 12 i art. 18 ustawy o związkach zawodowych).

Komitet założycielski występuje z wnioskiem o rejestrację związku do właściwego miejscowo sądu okręgowego w terminie 30 dni od dnia utworzenia związku zawodowego. Po bezskutecznym upływie terminu uchwała o utworzeniu związku zawodowego traci moc. Sąd odmówi

rejestracji związku zawodowego, jeżeli nie zostały spełnione wymagania określone w art. 12 i 13 lub jeżeli statut związku nie jest zgodny z przepisami ustawy.

Do odmowy dojdzie również wtedy, gdy wnioskodawca z naruszeniem § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 02.08.1991 r. w sprawie postępowania dotyczącego rejestru związków zawodowych (Dz.U. Nr 77, poz. 340) nie dołączy:

- a) uchwały o założeniu związku,
- b) wykazu osób wchodzących w skład komitetu założycielskiego, zawierającego imiona i nazwiska, miejsce zamieszkania tych osób oraz ich podpisy,
- c) statutu związku w dwóch egzemplarzach, ze wskazaniem daty jego uchwalenia (§ 5, 6 i 10 rozporządzenia).

Do rozporządzenia spraw związku i jego wykreślenia stosuje się **odpowiednio** przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Artykuł 18 ust. 2 ustawy stanowi, że sprawy te powinny być rozpoznane w terminie 14 dni od dnia założenia wniosku.

Postanowienia rozstrzygające o rejestracji związku lub o jego wykreśleniu z rejestru są orzeczeniami rozstrzygającymi istotę sprawy. Służyć więc od tego postanowienia środek odwoławczy do sądu apelacyjnego (art. 1 ust. 3 i art. 17 ust. 3). Ustawa wyraźnie oznacza, kiedy związek może być wykreślony z rejestru. Do tego wykreślenia może dojść albo z urzędu, albo na wniosek, w zależności od przyczyn stanowiących podstawę wykreślenia.

2. Z urzędu sąd okręgowy wykreśla związek zawodowy z rejestru:

- a) w razie podjęcia w sposób przewidziany w statucie uchwały o rozwiązaniu związku;
- b) jeżeli liczba członków związku utrzyma się poniżej dziesięciu osób dłużej niż przez trzy miesiące; w celu umożliwienia wszczęcia postępowania w tej sprawie właściwy organ związku zawodowego powinien zawiadamiać sąd o wymienionych okolicznościach.

Wykreślenie z rejestracji również jest wpisem, dlatego § 12 rozporządzeniu stanowi, że przepisy dotyczące wpisu w poszczególnych rubrykach rejestru stosuje się odpowiednio do wykreślenia wpisów w tych rubrykach.

Związki zawodowe mają możliwość łączenia się w ogólnokrajowe organizacje związkowe. Organizacje te mogą być tworzone jako organizacje pracowników zatrudnionych w danej gałęzi pracy, w danym rodzaju zatrudnienia lub zawodzie, zrzeszonych w dotychczas działających organizacjach związkowych w zakładach pracy.

Ogólnokrajowa organizacja związkowa może być także tworzona jako organizacja związkowa, może być także tworzona jako organizacja zrzeszająca związki zawodowe w zakładach pracy – z jednego rodzaju zatrudnienia lub zawodu.

Ogólnokrajowe organizacje związkowe podlegają rejestracji. Rejestr prowadzi dla nich Sąd Okręgowy w Warszawie. Dla innych związków organami właściwymi do prowadzenia rejestrów są – co także z powyższych uwag wynika – sądy okręgowe właściwie miejscowo ze względu na siedzibę związku (§ 1 rozporządzenia dotyczącego rejestracji związków zawodowych, Dz.U. Nr 77, poz. 340).

Wyżej zostało stwierdzone, że wpis do rejestru ma zastosowanie wówczas, gdyż związki zawodowe oraz ich jednostki organizacyjne wskazane w statucie nabywają osobowość prawną z dniem zarejestrowania (art. 15 ustawy o związkach zawodowych).

Chociaż w literaturze spotyka się poglądy kwestionujące konstytutywny charakter wpisu do rejestru oraz opowiadające się za tym charakterem, osobiście przychyliam się do wypowiedzi literatury, którzy nie dopuszczają do funkcjonowania organizacji związkowych niezarejestrowanych.

Przy tworzeniu związku należy odróżnić dwie fazy. Punktem dzielącym je jest wpis do rejestru związku utworzonego uchwałą komitetu założycielskiego. Dopiero z chwilą owego wpisu związek staje się osobą prawną (skutek konstytutywny) i nabywa uprawnienia do legalnego wykonywania zadań określonych w statucie. Przed zarejestrowaniem o istnieniu związku z takimi uprawnieniami w ogóle nie może być mowy.

Do jego powstania doprowadzają dopiero działania podejmowane w pierwszej fazie, tj. poprzedzające rejestrację.

Do działań tych należy:

1) podjęcie uchwały o utworzeniu związku (art. 12, art. 13 i art. 14 ustawy).

Bez wątpienia, omawiany związek powstaje z mocy uchwały zapadłej na zgromadzeniu założycielskim, składającym się co najmniej z 10 osób

uprawnionych do tworzenia związków zawodowych (art. 12 ust. 1 ustawy), ale związek ten jest jakby obezwładniony albo wyrażając tę myśl inaczej – „martwy”, gdyż nie ma prawa do wykonywania zadań statutowych przed zarejestrowaniem.

Jego uprawnienia wyczerpują się wyłącznie w zabiegach zmierzających do owego zarejestrowania. W literaturze zabiegi te zawsze są uznawane za legalne, a same związki przed zarejestrowaniem, ze względu na wąski zakres specyficznych uprawnień, traktowano jak „osoby prawne ułomne”. Ponadto uprawnienia te przysługują na okres przejściowy i znikają wraz ze związkami w razie utraty przez uchwałę mocy prawnej w wyniku zaniedbania zgłoszenia wniosku o jego rejestrację przed upływem 30 dni od utworzenia związku (art. 15 ust. 1 ustawy).

Ten obezwładniony powyższą ułomnością związek zawodowy ożywa dopiero przez nabycie osobowości prawnej, przez wpis do rejestru związkowego. Z chwilą wpisu związek może w pełni realizować zadania statutowe. Nie ulega więc żadnej wątpliwości, że wpis do rejestru ma charakter konstytutywny;

2) pracodawcy, którymi są osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne zatrudniające pracowników, w wypadkach, w których zajmują się prowadzeniem działalności gospodarczej, mają również prawo tworzyć związki bez zezwolenia, jak też przystępować do tych organizacji z zastrzeżeniem stosowania się do ich statutów (art. 1 ustawy z dnia 23.05.1991 r. o organizacjach pracodawców, Dz.U. Nr 55, poz. 235; zm.: Dz.U. z 2002 r. Nr 34, poz. 310).

Podstawowym zadaniem związków pracodawców, ich federacji i konfederacji jako struktur niezależnych w swojej działalności statutowej jest ochrona praw i reprezentowanie interesów członków wobec związków zawodowych pracowników, organów władzy i administracji państwowej oraz organów samorządu terytorialnego (art. 1-6 powołanej ustawy).

Związek pracodawców powstaje z mocy uchwały o jego założeniu, podjętej na zgromadzeniu przez co najmniej 10 pracodawców.

Związek pracodawców podlega rejestracji w rejestrze sądowym. Wniosek o rejestrację powinien być złożony w terminie 30 dni od podjęcia uchwały. Po bezskutecznym upływie terminu uchwała o utworzeniu związku pracodawców traci moc (art. 9 ustawy o organizacji pracodaw-

ców, podobnie jak w wyeksponowanej poprzednio sytuacji związków zawodowych).

Rejestr związków pracodawców prowadzi dla federacji i konferencji związków pracodawców Sąd Okręgowy w Warszawie, a dla związków pracodawców sądy okręgowe właściwe miejscowo ze względu na siedzibę związku (§ 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 07.08.1991 r. w sprawie postępowania dotyczącego rejestracji związków, Dz.U. Nr 77, poz. 341 ze zm.).

Podobnie jak w wypadkach poprzednio omówionych struktur organizacyjnych, sprawy dotyczące rejestracji związku pracodawców są rozpatrywane w trybie przepisów kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym.

VII

Zgodnie z konstytucyjną zasadą swobodnego zrzeszenia się zarówno obywatele polscy, jak i zagraniczni, mający miejsce zamieszkania na terenie Polski, mogą organizować się w stowarzyszenia o celach niezarobkowych (art. 1 i art. 4 ustawy z dnia 07.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. Nr 20, poz. 104; tekst jedn.: Dz.U z 2001 r. Nr 79, poz. 855).

W myśl postanowień § 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17.04.1989 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń (Dz.U. Nr 23, poz. 176), stowarzyszenia mogą się łączyć w związki stowarzyszeń.

Dla każdego stowarzyszenia (związku stowarzyszeń) prowadzi się oddzielne akta rejestrowe, obejmujące akta postępowania w sprawach o dokonanie dalszych wpisów w rejestrze, a także wszelkie dokumenty stanowiące podstawę dokonywania wpisów (art. 3 powołanego rozporządzenia).

Artykuł 8 ust 1 ustawy o stowarzyszeniach stwierdza, że rejestracji podlegają stowarzyszenia, o ile przepisy ustawy nie stanowią inaczej. Nie podlegają wpisowi do rejestru sądowego stowarzyszenia zwykłe. O utworzeniu takiego stowarzyszenia jego założyciele informują jedynie organ nadzorujący. W odróżnieniu od stowarzyszeń, o których mowa w art. 34 ustawy, stowarzyszenia zwykłe uzyskują środki na swoją działalność ze składek członkowskich (art. 40 ust. 3 i art. 42 ust. 2 ustawy).

Poza stowarzyszeniami zwykłymi, w literaturze mówi się jeszcze o stowarzyszeniach wyższej użyteczności. Niektóre zarejestrowane stowarzyszenia podnosi się do tej rangi ze względu na ważne społeczne cele, jakie realizują. Te ostatnie rejestruje właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia sąd okręgowy.

Należy podkreślić, że do postępowania rejestrowego stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym (art. 8 ust. 4 ustawy).

Sąd rejestrowy wydaje postanowienie o zarejestrowaniu stowarzyszenia po stwierdzeniu, że jego statut jest zgodny z przepisami prawa. W odróżnieniu od wyżej omówionych organizacji, stowarzyszenie użytkuje osobowość prawną. Z tą też chwilą może rozpocząć działalność statutową. Trzeba dodać, że wpisanie stowarzyszenia do rejestru stowarzyszeń następuje po uprawomocnieniu się postanowienia sądu rejestrowego.

Postanowienie w przedmiocie wpisu do rejestru rozstrzyga sprawę co do istoty (art. 518 k.p.c.). Podlega więc zaskarżeniu do sądu apelacyjnego.

Należy w końcu zwrócić uwagę, że rejestry stowarzyszeń są jawne i dostępne dla osób trzecich. Każdemu więc przysługuje prawo otrzymania uwierzytelnionych odpisów i wyciągów z tych rejestrów (art. 18 ust. 2 ustawy o stowarzyszeniach).

VIII

Ustawa z dnia 08.10.1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (Dz.U. Nr 32, poz. 217) reguluje tryb postawienia tych organizacji, zakres ich działania, zrzeszania się w związki itp.

1. Zagadnieniu rejestracji zostały poświęcone art. 16-40 ustawy. Zgodnie z ich treścią, organami rejestrowymi omawianych organizacji są sądy rejonowe lub Sąd Okręgowy w Warszawie. Rejestracji przez pierwsze z tych sądów podlegają kółka rolnicze, rolnicze zrzeszenia branżowe, związki rolników, kółka i organizacje rolnicze oraz związki rolniczych zrzeszeń branżowych.

Drugi z wymienionych sądów, tj. Sąd Okręgowy w Warszawie, jest organem rejestrowym właściwych w sprawie statutu Krajowego Związku Rolników (art. 34 ust. 4 i art. 16 ustawy).

Rejestr prowadzony przez wymienione sądy jest jawny i dostępny dla osób trzecich. Zainteresowane osoby mają prawo żądać uwierzytelnionych odpisów i wyciągów z tego rejestru.

W postępowaniu w sprawach o dokonanie rejestracji stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Zasady prowadzenia rejestru, dane, jakie podlegają wpisowi do rejestru, itp. określa Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia (art. 18 ust. 2 powołanej ustawy).

W myśl art. 18-20 ustawy, rejestracji podlegają kółka rolnicze i ich statut. Do rejestru wpisuje się także zmiany statutu już istniejącego. Do czasu rejestracji kółka rolniczego, a następnie do czasu wyboru – zgodnie ze statutem – jego organów, w imieniu kółka działa jego komitet założycielski. Powołane przepisy stosuje się odpowiednio do rejestracji gminnych i wojewódzkich związków rolników, kółek i organizacji rolniczych oraz związków rolniczych zrzeszeń branżowych (art. 30 i 32 ustawy).

Wymienione organizacje nabywają osobowość prawną z chwilą rejestracji (art. 18 ust. 3 ustawy).

Krajowy Związek Rolników stanowi naczelną reprezentację rolników indywidualnych i ma osobowość prawną z mocy prawa (art. 33 ust. 2 i 3 ustawy). Jak już podkreślono, rejestracji podlega tylko statut Krajowych Związków Rolników.

Sąd rejonowy sprawuje nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem organizacji, o których mowa. W razie stwierdzenia, że określony organ organizacji rolników prowadzi działalność sprzeczną z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa, sąd rejestrowy ustala trzymiesięczny termin na dostosowanie działalności tego organu do obowiązującego prawa. Postępowanie w tych sprawach wszczyna się na wniosek prokuratora.

Po bezskutecznym upływie wymienionego terminu, sąd rejestrowy może zażądać od właściwych władz organizacji rolników przeprowadzenia w określonym terminie nowych wyborów do organu organizacji rolników.

Jeżeli organizacja rolników prowadzi działalność sprzeczną z Konstytucją i innymi ustawami, właściwy sąd rejonowy na wniosek prokuratora orzeka o wykreśleniu organizacji rolników z rejestru.

Do rozpoznania spraw oznaczonych w art. 39 § 3 cytowanej ustawy oraz dotyczących wymienionego wykreślenia stosuje się również przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym.

2. Niezależnie od przynależności do powyższych organizacji, rolnicy indywidualni oraz osoby im bliskie, pracujące stale wraz z nimi w tym gospodarstwie mogą także organizować się w związki zawodowe. Do takiego organizowania się upoważnia ich ustawa z dnia 07.04.1989 r. o związkach zawodowych rolników indywidualnych (Dz.U. Nr 20, poz. 106, sprostowanie Nr 21, poz. 115).

W świetle art. 3 powołanej ustawy, wybrany przez rolników komitet założycielski, składający się z liczby nie mniejszej niż 30 osób, uchwała statut. W wypadku związku o ogólnokrajowym zasięgu działania, założycieli nie może być mniej niż po 30 rolników mających miejsce zamieszkania w co najmniej 25 województwach.

Statut związku zawodowego określa nową siedzibę, terytorialny zakres działania oraz cele związku. Ponadto określa zasady nabywania i utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków, strukturę organizacyjną związku, tryb dokonywania ich wyboru i odwołania, źródła finansowania działalności związku, zasady uchwalania i zmiany statutu oraz sposób rozwiązania związku. Sąd może odmówić rejestracji związku, ale tylko wtedy, gdy treść statutu wskazuje, że organizacja nie jest związkiem zawodowym rolników indywidualnych albo postanowienia statutu nie są zgodne z przepisami ustawy.

Właściwym do rozpoznawania spraw związków o ogólnym zasięgu działania jest Sąd Okręgowy w Warszawie.

W postępowaniu rejestrowym stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, podobnie jak w innych wyżej przeanalizowanych sprawach dotyczących rejestrowania różnych organizacji. Rejestr korzysta z przymiotu powszechnej jawności. Wskutek tego każdy zainteresowany ma prawo otrzymania uwierzytelnionych odpisów i wyciągów z tego rejestru.

Należy podkreślić, że związek zawodowy rolników indywidualnych nabywa osobowość prawną oraz prawo do działania z dniem zarejestrowania (art. 1-7 powołanej wyżej ustawy).

3. Spośród struktur organizacyjnych, o których wspomniano wyżej, należy wymienić samorząd podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą w zakresie:

- a) handlu, gastronomii i usług,
- b) transportu,
- c) innych rodzajów działalności.

Podmioty te mogą zrzeszać się w formy organizacyjne określone w art. 2 ustawy z dnia 10.05.1989 r. o samorządzie zawodowym podmiotów gospodarczych (Dz.U. Nr 53 35, poz. 194; zm.: z 2000 r. Nr 88, poz. 983); patrz też ustawa o izbach rolniczych (tekst jedn.: Dz.U. z 2000 r. Nr 101, poz. 927; zm.: Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271).

IX

Zainteresowane podmioty na podstawie powołanej ustawy o samorządzie zawodowym mogą tworzyć zrzeszenia handlu i usług, zrzeszenia transportu itp. Mają również prawo powoływać ogólnokrajowe reprezentacje, których nazwy określają statuty. Do zadań owych zrzeszeń należy utrwalanie więzi środowiskowych, postaw zgodnych z zasadami etyki i gospodarności zawodu, a także prowadzenie na rzecz członków działalności kulturowej, oświatowej i socjalnej.

Omawiane zrzeszenia podlegają wpisowi do rejestru właściwego dla siedziby organizacji sądu rejestrowego, którym jest sąd rejonowy.

Organizacje te uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru. W postępowaniu rejestrowym stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, co wyraźnie wynika z art. 9 powołanej ustawy o samorządzie zawodowym niektórych podmiotów gospodarczych.

X

Należy przy tym dokonać istotnego spostrzeżenia. Artykuł 1 ustawy *expressis verbis* wyłącza możliwość stosowania tej ustawy do osób, które uzyskały statut rzemieślnika. W świetle ustawy o rzemiośle z dnia 23.03.1989 r. (Dz.U. Nr 17, poz. 92; tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 979), rzemieślnicy skupiają się w samorządach zawodowych rzemiosła. Organizacjami samorządu są m.in. cechy i izby rzemieślnicze.

Cechy są społeczno-zawodowymi i gospodarczymi organizacjami zrzeszającymi rzemieślników. Izby rzemieślnicze należą również do grupy tych organizacji. Podstawowym ich zadaniem jest reprezentowanie cechów i innych organizacji rzemieślników wobec organów administracji i instytucji, udzielanie im pomocy instruktażowo-doradczej oraz przeprowadzanie egzaminów kwalifikacyjnych.

Omawiane organizacje podlegają wpisowi do rejestru sądowego. Zgodnie z treścią art. 19 cytowanej ustawy o rzemiośle, sądem rejestrowym jest dla:

- cechów – sąd rejonowy właściwy dla siedziby cechu,
- izby rzemieślniczej – sąd okręgowy właściwy dla siedziby izb,
- Związku Rzemiosła Polskiego – Sąd Okręgowy dla m.st. Warszawy.

Wymienione organizacje uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisania do rejestru. Z tą też chwilą rozpoczynają swoją działalność statutową.

Postępowanie w omawianych sprawach reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27.05.1989 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestrów cechów, izb rzemieślniczych oraz Związku Rzemiosła Polskiego (Dz.U. Nr 35, poz. 196). W kwestiach nie unormowanych w powołanym rozporządzeniu oraz w ustawie o rzemiośle stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym.

XI

Warto jeszcze poświęcić kilka uwag izbom gospodarczym, o których mowa w ustawie z dnia 30.05.1989 r. (Dz.U. Nr 35, poz. 195; zm.: z 1992 r. Nr 75, poz. 368, z 2000 r., Nr 88, poz. 983).

Zgodnie z art. 1 powołanej ustawy, podmioty gospodarcze, z wyjątkiem osób fizycznych prowadzących taką działalność jako uboczne zajęcie zarobkowe, mogą zrzeszać się w izby gospodarcze. Te zaś mogą na zasadzie dobrowolności zrzeszać się w Krajowej Izbie Gospodarczej.

Z kolei ta ostanía izba jest uprawniona do występowania z inicjatywą na wniosek podmiotów gospodarczych stworzenia na terytorium Polski dwu lub wielostronnych izb gospodarczych. Zadaniem tych izb jest działanie na rzecz promocji handlu zagranicznego i wspomaganie rozwoju międzynarodowych stosunków gospodarczych (art. 12¹ w brzmieniu ustalonym

przez ustawę z dnia 30.07.1992 r. o zmianie ustawy o izbach gospodarczych, Dz.U. Nr 75, poz. 368).

Pomijając bliższe rozważania na ten temat, należy podkreślić, że izby gospodarcze pełnią ważną funkcję w zakresie rozstrzygnięcia sporów w drodze postępowania polubownego i pojednawczego (art. 5 pkt 4 ustawy).

Izba gospodarcza nabywa osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru izb gospodarczych. Rejestr prowadzi sąd rejestrowy, którym jest sąd rejonowy (gospodarczy) właściwy według siedziby izby gospodarczej (art. 7 ust. 1 i 2 ustawy). Kwestię wpisu do rejestru Krajowej Izby Gospodarczej regulują przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20.07.1989 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru izb gospodarczych (Dz.U. Nr 49, poz. 283).

Stosowanie do treści § 7 rozporządzenia, Krajowa Izba Gospodarcza podlega wpisowi do rejestru izb gospodarczych prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy. Do postępowania w sprawach rozpatrywanych przez sąd rejestrowy stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym (art. 8 ust. 3 i art. 13 ustawy o izbach gospodarczych).

XII

Artykuł 7 ustawy z dnia 06.04.1984 r. o fundacjach (tekst jedn.: Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203; zm.: Dz.U. z 2000 r. Nr 120, poz. 1268, z 2001 r. Nr 17, poz. 209, Nr 110, poz. 1189) stwierdza, że fundacja uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru fundacji.

Rejestr fundacji prowadzi Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w formie księgi rejestrowej.

W postępowaniu w sprawach rejestru stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, chyba że przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13.04.1984 r. w sprawie prowadzenia fundacji (Dz.U. Nr 27, poz. 139; zm.: Dz.U. z 1991 r. Nr 64, poz. 278) stanowią inaczej (§ 5 rozporządzenia).

Postępowanie w sprawach o wpis fundacji do rejestru wszczyna się na wniosek fundatora lub zarządu fundacji. Wniosek o wpis powinien odpowiadać warunkom formalnym pisma procesowego. Nieusunięcie wad pisma i braków w określonym przez sąd terminie prowadzi do odmowy wpisu do rejestru (§ 7 i 8 cytowanego rozporządzenia).